

Biblioteca
Mitropoliei
Sibiu

32599

inw.'09

Biblioteca de Teologie

T135731160

Biblioteca Centrala a ULB Sibiu

R.J. 13102

P. Cataveris
7

Episcopul Vasiliu Moga.

DOCUMENTE

PENTRU

LIMBĂ ȘI ISTORIĂ

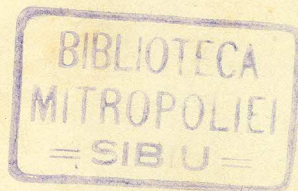
CULESE ȘI PUBLICATE

DE

Dr. ILARION PUȘCARIU,

Archimandrit, deputat congressional și sinodal, asesor consistorial referent, membru reprezentanței comitatului Sibiiu, membru reprezentanței cetății Sibiiu, membru pe viață al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, membru comitetului central și directorul despărțământului I. al aceleiași Asociațiuni etc.

Tomul I.

—❧—
SIBIIU.

TIPARIUL TIPOGRAFIEI ARCHIDIECESANE.

1889.

Precuvântare.

Ași cădea numai în greșala unei repetițiuni genante, dacă așa mai încerca și eu să justific însemnătatea și necesitatea colecțiilor și publicațiilor de documente istorice preste tot, și în special a documentelor despre limba și istoria noastră națională. — Nu numai academiile și societățile literare de toată specialitatea, dar și privații, — încât le ajung mijloacele și sunt spriginiți de publicul inteligent, — și-au făcut de cea mai pronunțată ocupațiune d'a aduna și eternisa toate urmele istoriei și limbei lor.

Întrebarea poate așadară fi numai, că ce urme, ce monumente, în deosebi ce documente pot avea valoare de a fi publicate.

Academiilor și societăților literare, istorice, arhiologice etc. le stau la dispozițiune îndestulitoare — pot dice, copleșitoare — arhivele publice și private; pe când chiemarea privaților, după natura lucrului, trebuie să se restrângă la documentele, ce sunt încă respite, poate și ignorate pe la particulari. — Și între acestea, care ar fi mai demne și corespundătoare scopului?

Dacă considerăm d. e. că orașul Brașovului publică (veđi Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, I. Band, 1886) în socotelele sale dela 1503 etc. câtă vamă de pesce sărat a ridicat dela neguțătoriul cutare și cutare dela Ploiesci, Têrgovisce, Câmpulung etc., dacă aflăm între manuscrisele bibliotecii cei mari din Viena până și câte un petecuț de hârtiă cu însemnarea darurilor, ce au primit solii trimiși din partea României, Moldovei la cutare și cutare ocașiune etc., apoi putem veni la convicțiune, că nu se poate ignora nici cea mai mică însemnare privitoare la trecutul nostru.

Înainte de anii 1830 neavând jurnale periodice, faptele noastre istorice le însemnau în delineaamente generale numai puţinii chronicari, eară jurnalele, ce au început a se ivi după aceea, încă n'au putut cuprinde tot, — prin urmare ori-ce nu s'a publicat până acum şi privesce trecutul nostru, ne dă material binevenit pentru d'a fi publicat, cu deosebire manuscrise de tot felul, inscripţiunile monumentale, ruinele edificiilor istorice, legendele despre acelea etc.

În deosebi, ce ne privesce pre noi românii din ţerile Coroanei Ungare, deoarece viaţa noastră publică s'a concentrat mai cu samă pe terenul bisericesc, aci aflăm un teren destul de larg d'a mai găsi atari urme istorice. Ce ar plăti astăzi d. e. dacă am avea numai un pomelnic, care să cuprindă seria chronologică a metropoliţilor începând dela Ieroteu, primul metropolit al Albei-Iulie (1025).

Arhivele episcopilor noastre în cea mai mare parte s'au ars, s'au prăpădit. Numai pe la comunele bisericesci, pe la familiile preoţilor de odinioară, pe la particulari mai afli câte un protocol, câte un act oficios, câte o însemnare scurtă pe tablele cărţilor bisericesci despre câte un eveniment istoric.

Toate acestea pot avea însemnătatea lor istorică şi limbistică. Deci toţi câţi au adunat şi mai adună atari urme preţioase vor contribui obolul lor, cărămida lor la edificiul istoriei şi limbei naţionale.

Înainte de toţi literatul Timoteiu Cipariu a cunoscut între români valoarea şi însemnătatea documentelor limbistice şi istorice pentru români şi a început ca o albină încă de pe la anii 1846 ale aduna şi ale aduce la lumină pentru lumea literară. Scrierile sale pe acest teren sunt destul de însemnate şi posteritatea va fi pururea cu deplină recunoştinţă pentru ostenelele puse pe acest teren.

Ce a făcut Cipariu se poate privi numai ca un început, care era trebuinţă a se continua. Metropolitul Andreiu Bar. de Şaguna în anul 1859 sub Num. 953 din 19 Septembrie

a făcut un apel către preoțimea din eparchia Ardealului a aduna tot felul de documente vechi, precum și a culege datele din tradițiunea poporului despre biserici și mănăstiri din țeară și despre evenimente remarcabile din viața politică și bisericească a poporului român.

Acest apel n'a remas fără rezultat, pentru-că a încurs un material frumos, pe care Șaguna l'a exploatat și folosit pentru începutul unei istorii bisericesci naționale a românilor. Materialul prețios despre numărul însemnat de mănăstiri în Ardeal, ce se află în istoria lui bisericească, edată în tipariu ca manuscris, este de a se mulțemi acestei încercări. Nu puțin a contribuit ierarchii nostri români de ambe confesiuni în aceasta direcțiune pe la anul 1862, când la rugarea d. I. Cav. de Pușcariu au adunat prin protopresbiteri și i-au comunicat datele privitoare la familiile nobile române, ce compun o frumoasă colecțiune de documente.

Ca o continuitate în urmărirea acestei idei se poate privi concludul adunării generale a despărțământului Sibiiu al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român ținute în Avrig în anul 1884, prin care despărțământul și-a impus de problemă a sa a aduna în tot locul, unde se află, scrisori, documente și cărți vechi dela comune și privați, acelea ale căsciga pentru Asociațiune spre a se feri mai sigur de perire și a se conserva pentru aceia, cari având cunoscințele pregătitoare în paleografia românească, se poată trage folos din ele pentru istoria națională română și pentru literatura românească.

Sinodul archidiecesei gr. or. române a Transilvaniei prin concludul seu din anul 1885 Nr. prot. 185 a însărcinat pre consistoriu archidiececan a aduna cărțile vechi și alte documente și anticități de pe unde se vor afla și ale conserva în loc sigur la archiepiscopie.

Încă mai sunt multe scrisori vechi, diplome, ce privesc familiile române, apoi manuscrite și cărți vechi aruncate

ici și coala, care până acum mai mult întâmplarea le-a conservat, decât îngrijirea oamenilor; fără îndoială multe prin negrije s'au perdut; de acestea nu me ocup, ci ȳic de cele ce se mai pot afla, că este oara a unspredecea, ca se le adunăm. Lucrarea aceasta nu este de unul, de doi, ci este o lucrare destul de însemnată pentru a se angagia la ea mai mulți, sau mai bine ȳicend, toți românii inteligenți. Deci scrierea aceasta a mea este totdeodată un apel îndreptat la inteligența română și în special la frații preoți și nvetatori, cari sunt rugați a conlucra la scopul atins.

Studind modalitatea, cum se se țină în curent cestiunea aceasta, am venit la convingerea, că presa este mijlocul cel mai corespunetoriu; căci prin publicarea scrisorilor și documentelor vechi, lucrarea se ține de o parte într'o continuitate și se susține un interes viu între cei ce posed un simț bun pentru astfel de obiecte, ear de altă parte documentele și scrierile aflate nu se depun simplu în cazul cel mai bun în vre-un archiv sau bibliotecă, unde au se ȳaca vre-un secol, până când din ntemplantare vor ajunge pe mâna vre-unui specialist, care se le scie apreția; ci ele se fac deodată cunoscut publicului carturariu, care după deosebitele daruri ale minții și după ingeniositatea sa, va afla în ele una sau alta și va trage din ele folosul, ce se poate trage din atari documente.

Petruns de aceste convingeri voi face un modest început prin publicarea de scrieri și documente în ordinea de timp, în care 'mi vor veni la mână; despre o aranjare sistematică dară a lor nu poate fi vorba; nici că se poate aceasta pe câtă vreme nu sunt adunate toate. Lucrarea intenționată se va mărgini a aduna și face cunoscut materialul ca atare; a altora lucrare va fi apoi a folosi acest material. Ce se va putea face deodată cu publicarea, vor fi numai anumite observări, ca și în treacăt despre unele sau altele, ear mai ales despre împregiurările din afară, unde un document sau altul s'au aflat, sau se poate afla și vedea.

Să nu aștepte însă nimenea, ca deodată dela început să surprind lumea cu lucruri mari. Între cele ce se vor publica, pot fi lucrări, care pentru unii pot avea, eară pentru alții nu pot avea interes. Ba ici coela se pot strecura și lucruri, care aflând o aprețiere greșită, în deobsce se nu aibă însemnătatea, ce li se dă. Între mai multe documente, ce se scot la iveală, este de ajuns ca unul se aibă valoarea, care să remunereze osteneala întocmai ca un mărgăritariu aflat în massa de năsip.

Având acestea în vedere rog pe frații preoți și învățători să nu pregete a'mi face cunoscut ori-ce scriere veche, sau document istoric, eventual a mi-l comunica, pentru a face usul cuvenit de el. Între acelea nu se înțeleg numai documente scrise în toată forma în diplome pe pergament, ci și alte, care la părere se arată de puțin interes, precum: notițe familiare vechi pe cărți, pe obiecte, eară mai ales manuscrise vechi. Între lucrările, ce cad aici sunt și tradițiunile, ce se conservează în popor despre mănăstiri vechi din țeară, cari au încetat în decursul timpului și despre alte evenimente generale sau locale. Ostenelele puse și serviciile, ce s'ar face pe aeest teren, me ofer a le remunera după puțință. Pe lângă scoaterea la iveală a documentelor intenționez a se aduce în siguranță acelea. Bibliotecile noastre, câte le avem și câte se vor mai înființa, sunt locul cel mai corăspundătoriu pentru conservarea sigură a lor. După ce se va face usul cuvenit de documentele aflate pe calea publicității le voiu pregăti calea, ca aceste documente după natură lor, să ajungă într'una din bibliotecile noastre. În Sibiiu avem biblioteca archiepiscopiei, pentru care s'a făcut și până acuma apel din partea consistoriului la publicul român. Tot aici este biblioteca Asociațiunei transilvane.

La aceste idei am dat espresiune în numerii 113 și 114 din anul 1886 și numărul 11 din anul 1887 ai „Tel. Rom.” când am și început cu publicarea de documente. Acum după o lucrare de doi ani de zile în această direcțiune, când acest

tom este încheiat, pot constata, că nu m'am înșelat în prospectele, ce mi-le am făcut; căci din mai multe părți am fost încurajat și spriginit într'atăta, încât dispun încă astăzi de un material bogat, pentru a putea continua cu publicațiunii pentru tomul II. La început voiam a me mărgini pe lângă publicarea documentelor numai în ziarul „Telegraful Roman“; mai mulți amici însă ai literaturii noastre me făcură atent, că de un folos și prețiu și mai mare ar fi, dacă documentele s'ar aduna pentru sine separat, ca să se poată exploata mai cu înlesnire de cei ce ar voi să compileze istoria noastră națională. Ideea aceasta, aflându-o de bună, m'am și decis a o accepta, și astfel dintr'un modest început, care avea de scop mai mult a descepta interesul și a-l ținea într'o continuitate am ajuns ca prin edarea documentelor în carte separată să se atingă și scopul practic, pentru folosirea mai înlesnicioasă a documentelor.

Recunosc că colecțiunea aceasta de documente își are scăderile ei, căci nu e de ajuns sistematică — ceea ce nu s'a putut altcum; recunosc și aceea, că ici și colea se vor fi strecurat și unele erori la transcriere sau decopiere; însă aceste scăderi se pot emenda prin alții, cari poate dispun de mai mult timp ca mine.

Decumva, după punerea în cumpănă a mancițărilor indicate, ar mai resulta pentru opul acesta vre-un merit, dator me simt a nu primi pentru mine tot meritul, ci a-l împărți cu aceia, cari mi-au fost de ajutoriu la lucrarea aceasta cu cuvântul și cu fapta. În deosebi me simt datoriu cu adâncă mulțămită Escelenței Sale, Domnului arhiepiscop și metropolit, Miron Romanul, care nu numai mi-a pus la dispozițiune unele isvoare, dară însuși a conlucrat la descifrarea unor documente. Mai departe mulțămesc dlui Ioan cav. de Pușcariu, care mi-a deschis colecțiunea sa privată de documente istorice. Dl Ioan Paraschiv, subjude regesc în Sas-Sebeș, la rugarea mea nu numai mi-a pus la dispozițiune portretul episcopului Vasiliu Moga, — unicul exemplariu ce s'a păstrat — spre

folosire pentru cartea mea, dară înțelegând, că Escelenția Sa Domnul arhiepiscop și metropolit, Miron Romanul, voește a'și procura o copie de pe acel portret pentru reședința arhiepiscopoească, s'a rezolvat a dona exemplariul original, ce era proprietatea sa, pentru arhiepiscopiă, --- o faptă frumoasă, ce eu din recunoștință cătră donatoriu nu o pot retăcea fără o onorifică amintire la acest loc.

Am pus în fruntea opului portretul episcopului Vasiliu Moga, pre lângă reservațiunea a publica mai târziu o biografie despre acest bărbat, de care este legată istoria bisericei noastre în timp de 35 ani.

Înceând aceasta precuvântare, pentru mine nu îndrăsesc a pretinde alta, decât a nu-mi se trage la îndoială bună-voința, de care am fost inspirat și condus în lucrarea de față.

În convingere, că lucrarea mea poate fi bună și folositoare, o voiu continua cu ajutoriul lui Dumnezeu, rugând pre amicii mei și pre aderenții acestei idei a nu-mi detrage nici pentru viitoriu încurajătoriul sprigin.

Sibiiu, 10 Martiu 1889.

Dr. Ilarion Pușcariu.

lostinu pentru cariera sa, dar inafara de aceasta
lucrul deosebit este faptul ca el a avut
si o parte dintr-un alt lucru care este
deosebit de interesant pentru el. In
acestea sunt unele dintr-un
lucru care este deosebit de interesant
pentru el.

Am sa va prezint o parte dintr-un
lucru care este deosebit de interesant
pentru el. In acest lucru este deosebit
de interesant pentru el.

Intr-un alt lucru care este deosebit
de interesant pentru el. In acest lucru
este deosebit de interesant pentru el.

Intr-un alt lucru care este deosebit
de interesant pentru el. In acest lucru
este deosebit de interesant pentru el.

Sibiu, 10 Martie 1883

Dr. Iulian Fucsciu